

Wetenschap&Onderzoek

Hoe ervaringsdeskundigheid bijdraagt aan inclusie van mensen met een beperking in de sport

Er wordt tegenwoordig veel gesproken over de 'inclusie' van mensen met een beperking in de sport. Maar deze debatten zelf zijn lang niet altijd inclusief: de ervaringsdeskundigheid van de sporter met de beperking wordt nog niet altijd ingezet. Dat is jammer, want ervaringsdeskundigen hebben belangrijke kennis in handen voor sportbeleid en sportonderzoek.

DOOR MARIT HIEMSTRA, MAXINE DE JONGE EN CAROLINE VAN LINDERT

Bij de ratificatie van het VN-verdrag Handicap in 2016 was de boodschap voor de Nederlandse overheid en maatschappelijke sectoren duidelijk: "Niets over ons, zonder ons." Dit betekent dat de ideeën, visies en ervaringen van mensen met een beperking een integraal onderdeel moeten worden in de ontwikkeling en uitvoering van nieuw beleid en onderzoek.

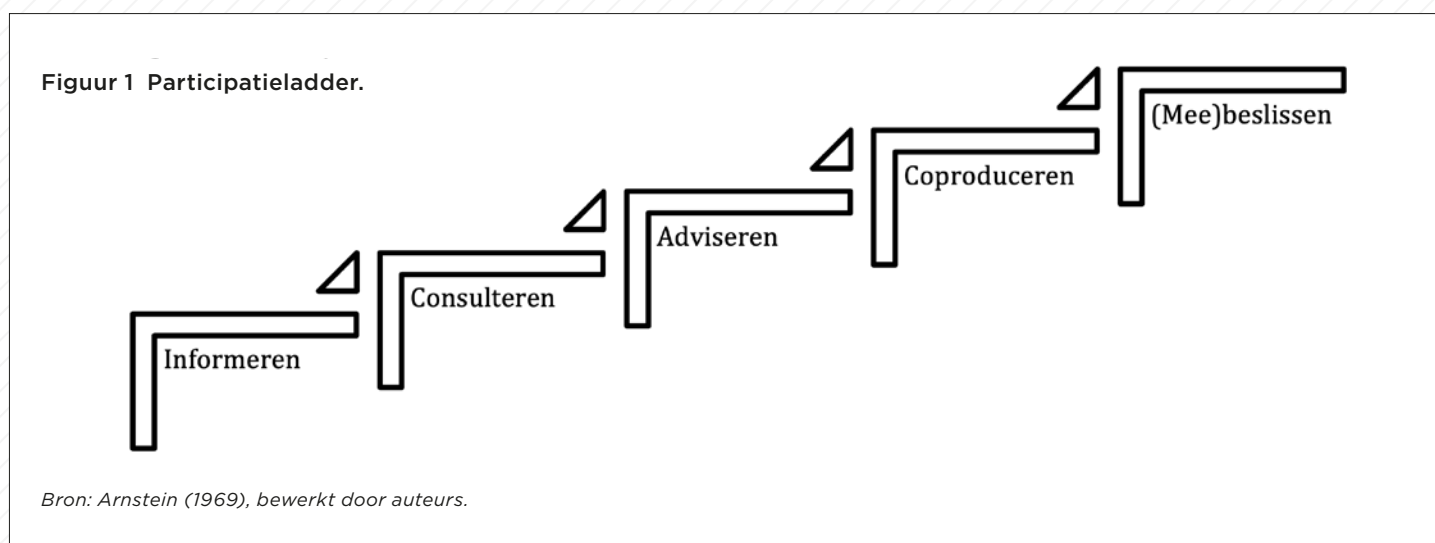
Ook in sportonderzoek en sportbeleid zien diverse betrokken partijen steeds meer het belang van ervaringsdeskundigheid in (Van Lindert & De Jonge, 2021)*. Uit een peiling van het Mulier Instituut blijkt dat bijna de helft van de actieve sporters met een beperking het (heel) belangrijk vindt om mee te denken over inclusief sporten en bewegen (De Jonge & Van Lindert, 2020). Ook tonen sportbonden (Gutter et al., 2021), buurtsportcoaches (Gutter & Van Lindert, 2020a) en sportverenigingen (Gutter et al., 2020) interesse.

Er is dus draagvlak en een kans voor mensen met een beperking om mee te doen en mee te denken. Maar wat is ervaringsdeskundigheid en waarom is de inzet van ervaringsdeskundigen in de sportontwikkeling belangrijk?

Medezeggenschap op basis van ervaring

Volgens de Alliantie VN-verdrag Handicap betreft ervaringsdeskundigheid kennis op basis van individuele, persoonlijke ervaringen, waarop de ervaringsdeskundige in staat is te reflecteren en die hij of zij kan verbinden met andere ervaringen, om vervolgens deze kennis in te zetten behoeve van anderen (De Gruijter et al., 2019).

Niet altijd wordt ervaringsdeskundigheid erkend als belangrijke, complementaire bron van kennis in besluitvormingsprocessen en onderzoek. In het VN-verdrag Handicap en het implementatieprogramma Onbeperkt Meedoen wordt dit niet geaccepteerd: een van de uitgangspunten is

mensen met een beperking betrekken bij het ontwikkelen van beleid, activiteiten en programma's. Volgens de participatieladder van Arnstein (1969) zijn er meerdere manieren om mensen met een beperking te betrekken bij besluitvormingsprocessen en in onderzoek.

Onder aan de ladder staat **informeren**: de beleidsmedewerkers en organisaties (bijvoorbeeld sportbonden, sportverenigingen) informeren mensen met een beperking over het sportaanbod; zij hebben dan geen actieve bijdrage. De volgende stap is **consulteren**, waarbij mensen met een beperking om inbreng wordt gevraagd, bijvoorbeeld via een vragenlijst. Daarna komt **adviseren**, waarbij formele overlegmomenten met mensen met een beperking plaatsvinden, bijvoorbeeld in de vorm van een raad. In deze stap kunnen zij problemen en inzichten zelf inbrengen. Na adviseren komt **coproduceren**, waarbij mensen met een beper-

Het ambigue karakter van inclusie creëert mogelijkheden, maar ook verwarring. Ervaringsdeskundigheid kan een oplossing bieden

king en beleidsmakers samen beleid en activiteiten ontwikkelen om problemen op te lossen of behoeftes te vervullen. Op het hoogste niveau, **(mee)beslissen**, ligt de regie bij mensen met een beperking. Zij nemen het besluit en de beleidsmedewerker of onderzoeker voert dit uit. De ladder impliceert wellicht dat participatie stap voor stap verloopt. Mensen met een beperking kunnen echter ook meteen betrokken zijn bij cocreatie of meebeslissen. De ladder biedt in onze optiek veel meer een spectrum van mogelijkheden om betrokken te zijn.

Het draait bij participatie niet alleen om gesprekspartner zijn in het besluitvormingsproces, maar ook om het vervullen van elementaire (kader)functies. Naar verwachting draagt de daadwerkelijke participatie van mensen met een beperking in besluitvormingsprocessen bij aan de effectiviteit en kwaliteit van beleid en wetgeving en daarmee ook aan gelijke kansen

voor mensen met een beperking (College voor de Rechten van de Mens, 2020).

We bespreken vier argumenten waarom ervaringsdeskundigheid van belang is bij het opstellen van sportbeleid en sportonderzoek.

Inzicht in wensen en behoeften

Ervaringsdeskundigheid geeft meer inzicht in de wensen en behoeften van sporters met een beperking (Leemrijse et al., 2019) en in de betekenis van een beperking in het dagelijks leven en hoe de maatschappij hierop reageert. In de dagelijkse sportpraktijk zien we dat beleidsmedewerkers, buurtsportcoaches, sportverenigingen en sportbonden dit inzicht maar beperkt hebben (De Jonge & Van Lindert, 2021). Een mogelijke oorzaak van deze 'blinde vlek' is dat mensen met een beperking niet participeren in het besluitvormingsproces en dat ervaringsdeskundigheid maar weinig wordt ingezet.

Niet alle partijen in de sport ervaren dit beperkte inzicht: sommige landelijke partijen, zoals Special Olympics Nederland, en enkele gemeenten, zoals de gemeente Deventer, zetten ervaringsdeskundigheid wel in. In de gemeente Deventer ontwikkelt Sportbedrijf Deventer¹ nieuw sport- en beweegaanbod op basis van belevingen

Ervaringsdeskundigheid is de brug tussen de 'systeemwereld' van onderzoek en beleid en de 'leefwereld' van wensen, behoeften en ervaringen

van de inwoners met een beperking. Ook vervullen sporters met een beperking de rol van keurmeester en toegankelijkheidsambassadeur: ervaringsdeskundigen beoordelen de fysieke en sociale toegankelijkheid van sportlocaties en geven advies om deze te verbeteren. Dergelijke succesvolle samenwerkingen op basis van betekenisvolle dialogen en een actieve, zelf-initiërende houding van de doelgroep helpen om de kracht van ervaringsdeskundigheid in besluitvormingsprocessen te optimaliseren.

Inzicht in ambigüiteit van inclusie

De term inclusie kent diverse definities en opvattingen. Zoals Van Lindert & De Jonge (2021) beschrijven, doelt de term zowel op een toestand (een specifieke situatie wordt als meer of minder inclusief ervaren) als op een proces (een ontwikkeling) en een streven of ambitie (een stip op de horizon). Vervolgens kan inclusie in sommige contexten doelen op emancipatie, participatie en mensenrechten, en in andere contexten op waardering en erkenning (Kasteleijn, 2021).

Dit ambigue karakter van inclusie creëert mogelijkheden, maar ook verwarring: aan de ene kant opent het mogelijkheden tot interpretatie en kunnen mensen voor zichzelf bepalen wat inclusie is en hoe een inclusieve sportbeleving voelt. Aan de andere kant kan deze fluïditeit voor verwarring zorgen bij beleids- en onderzoekszet. Ervaringsdeskundigheid kan een oplossing bieden. Door ervaringskennis in te zetten kunnen beleidsma-

kers, betrokkenen en onderzoekers ontdekken welke betekenissen van en ideeën over inclusie bij de doelgroepen leven, om vervolgens tot consensus te komen.

Inzicht in inclusie als geleefde ervaring

De inzet van ervaringskennis draagt bij aan het begrijpen van inclusie als dagelijks geleefde ervaring. Hierbij kan diepgaand etnografisch onderzoek een belangrijke rol spelen. Zo onderzocht Hiemstra (2021) geleefde inclusiegevoelens bij visueel beperkte hardlopers door zich aan te melden als buddy-hardloper bij Running Blind. Door samen te gaan hardlopen en de ervaringen van de hardlopers centraal te stellen, kom je als onderzoeker dicht bij de dagelijkse beleving van inclusie.

In dit onderzoek worden de hardlopers niet alleen 'geconsulteerd', maar zijn ze ook 'coproducent'. Zo heeft Hiemstra het onderzoek in samenwerking met een Running Blind-hardloper gepubliceerd in een podcast², omdat de belevingswereld van de hardlopers veelal auditief is. Met andere woorden, ervaringsdeskundigheid centraal stellen geeft inzicht in het 'geleefde' en 'beleefde' en zorgt voor betere afstemming tussen de onderzoeksparticipanten en de uiteindelijke publicatie.

Inzicht in de norm en 'het normale'

Achter iedere opvatting en beleving van inclusie schuilen impliciete, niet-uitgesproken ideeën over de 'gemiddelde' mens en de 'normale' sportsituatie. Zoals

Rummens (2014, p. 326) uiteenzet, vereist inclusie een "redelijke overeenstemming over een aantal basisnormen". Het streven naar inclusie houdt, ook in de sport, veelal in dat mensen met een beperking 'welkom zijn' en mogen deelnemen aan een wereld waar zij eerst van uitgesloten waren. Een inclusieve sportwereld is, anders gezegd, het equivalent van een reguliere sportwereld, gevormd naar de wensen en behoeften van sporters zonder beperking, waartoe sporters mét een beperking worden geïntroduceerd. Dit houdt impliciet in dat de structuren van de 'reguliere sportwereld' het 'design for all' vormen.

Dit idee van inclusief sporten en bewegen gaat in tegen het uitgangspunt van het VN-verdrag Handicap, waarin wordt gepleit voor een vrije keuze om handicapspecifieke activiteiten te beoefenen. Inclusief sporten en bewegen gaat eerder om keuzevrijheid en het beoefenen van sport naar eigen wens dan om een setting waarin mensen met en zonder beperking samen sporten. Inclusie in de sport betekent de verantwoordelijkheid nemen om te voorzien in al deze vormen van sporten en beweegmogelijkheden, georganiseerd vóór en dóór mensen met een beperking.

Kennis van de geleefde ervaringen van inclusie in de sport doet beleidsmakers, onderzoekers en andere stakeholders nadenken over de gestelde norm en over welk normatief ideaalbeeld zich achter inclusie verschuilt. Zo kan een werkelijk inclusief debat worden gevoerd.

Conclusie

Hoewel inzet van ervaringsdeskundigheid nog niet altijd de standaard is, zijn partijen in de Nederlandse sportsector zich steeds meer bewust van het belang van ervaringsdeskundigen voor sportonderzoek en sportbeleid. Kennis van de belevingswereld van sporters met een beperking kan een belangrijke bijdrage leveren aan inclusievraagstukken in praktijk en in onderzoek.

Ervaringsdeskundigheid is de brug tussen de 'systeemwereld' van onderzoek en beleid en de 'leefwereld' van wensen, behoeften en ervaringen. Ervaringsdeskundigheid geeft daarbij ook nieuwe perspectieven op wat inclusie is en hoe dit in de dagelijkse praktijk wordt ervaren. In sportonderzoek draagt ervaringsdeskundigheid bij aan een betere afstemming tussen het onderzoek en de geleefde ervaringen. Een gelijkwaardige en inclusieve dialoog aangaan op basis van ervaringsdeskundigheid is een belangrijke stap in de richting van een inclusieve sportwereld. ●

* Literatuur is op te vragen bij Maxine de Jonge: m.dejonge@mulierinstituut.nl.

1. Zie <https://www.iedereenactief.nl>.

2. Zie <https://soundcloud.com/user-860053289/podcast-buddys>.